

Костадин Пампов

По следите на една легенда, записана от Стефан Захариев и популяризирана от проф. д-р Иван Батаклиев

Овчите хълмове (Коюн тепе) са най-южните разклонения на Панагюрска Средна гора. Това са пет на брой хълма, отстоящи на 15 км на север от град Пазарджик. Върху един от тях (*Острия връх*) се намират руините на средновековна крепост. Върхът е с конусообразна форма и е разположен точно в средата на споменатите възвишения, т.е. от двете му страни има по още два хълма.

Около *Овчите хълмове* са разположени пет селища: на изток от хълмовете – село Овчеполци и село Тополи дол, на юг – село Черногорово, на запад – село Росен, и на север – село Цар Асен. До 80-те години на XIX век в близост до *Овчите хълмове* е имало две изцяло турски села – Емирлий, което се е намирало на десния бряг на река Луда Яна, срещу Черногорово, и Алифаково, което се е намирало на североизток от Черногорово (вж. топографската карта към този очерк).

Първото писмено известие за крепостта на *Острия връх* е направено от Стефан Захариев (1810–1871) в неговото „Географико-историко-статистическо описание на Татар-Пазарджишката кааза“. *Описанието* е издадено за първи път във Виена през 1870 г. Има и второ (фототипно) издание в София от 1973 г. При работата си тук се позовавам на това второ издание.

Известието за крепостта се съдържа в легенда, намерила място в посочената книга на Ст. Захариев. В легендата се говори за войводата Георги, който със своите воини защитавал крепостта и загинал по време на османотурското завоевание през втората половина на XIV в.

Често обаче тази легенда, разказана от видния възрожденец и свързана с отбраната на крепостта, се възпроизвежда не както е в неговото *Описание*.

Какво точно имам предвид?

В редица публикации се игнорира фактът, че според записаната от Ст. Захариев легенда, гробът на войводата Георги няколко века е почитан от жителите на село Черногорово.

Журналистката Дора Цветкова например твърди, че почит към паметта на войводата Георги столетия наред била изразявана от „жителите на Росен¹ и околните селища“. Тази нейна позиция е намерила място в статията ѝ „Позабравена история“, публикувана във в. „Пазарджишка Марица“ (бр. 78 от 19.04.2013 г.).

По-често обаче легендата и историята на крепостта се свързват със село Овчеполци (Ферезлий до 1934 г.). Това е гледна точка, която се защитава от Петър Карапетров (Черновежд) през 1893 г., от Павел Делирадев през 1953 г. и от някои други изследователи по-късно.

Каква е всъщност истината по този въпрос?

Към повечето от селищата, на които Ст. Захариев прави описания в книгата си, той добавя „потребни забележвания“ (необходими забележки – б.а.) за изяснение“. Към описанието на село Черногорово, което е на с. 33, е посочена 34-та забележка. Тя е

¹ Балдуво до 1934 г.

поместена на с. 74 и с. 75. Тук именно Ст. Захариев разказва легендата, за която вече стана дума: „Половин час на север от селото², в подножието на *Коюн тене*, има един исполински гроб, дето селяните на всеки Гергьовден отивали вседомовно, та клали овни върху гроба, в жертва на героя, и се гощавали за спомен. За този Български герой³ доказват, че бил някой си войвода Георги, който при завоеванието вардил крепостта, която е на средния връх на *Коюн тене*, сега развалена. Той като излезнал с войните си на Гергьовден да отблъсне турското нападение, в сражението му отсекли главата и той без глава припкал, докато паднал на това място, дето после го заровили, и за чест му принасяли жертва Черногоровци⁴. Но преди 70 години със силата на Каванозовци, турците го отнели и го нарекли: *Ялжънсча Гази*, та сега е дервишко теке.”

По-късно тази легенда привлича вниманието на най-значимия географ и историк на Пазарджик и Пазарджишко проф. д-р Иван Батаклиев (1891–1973). Той я приема като достоверна и убедителна и тази негова позиция намира място още в първата му книга „Град Татар-Пазарджик”, публикувана в София през 1923 г.

Там Ив. Батаклиев твърди, че в *Описанието* си Ст. Захариев е съобщил по-важните предания, свързани със съпротивата срещу османотурското завоевание на територията на днешния Пазарджишки край през втората половина на XIV век. Като първо от тези предания Ив. Батаклиев цитира дословно по Ст. Захариев това за войводата Георги и защитата на крепостта на *Острия връх* („Град Татар-Пазарджик”, с. 56 и с. 57).

Съвсем категорично през 1923 г. Ив. Батаклиев свързва легендата за защитата на крепостта на *Острия връх* при османотурското завоевание с черногоровци. През 1969 г. той отново се връща към легендата и отбелязва: „За превземането на споменатата вече стара крепост на *Овчите хълмове* Гюргьовград народното предание разказва следното. Тя била отбранявана упорито начело с местния феодален владетел – войводата Георги. Безсилни да сломят юначния отпор на защитниците на крепостта, нашествениците прибегнали до хитрост: в една тъмна нощ залепили свеци на рогата на стадо овни и ги подгонили по посока на крепостта. Смутени, защитниците с войводата напускат крепостта. Във всеки случай при отпора, който е даден на турците, войводата Георги бил посечен. Гробът с черковище на този смел борец бил тачен столетия наред от жителите на съседното Черногорово и др., но впоследствие черковището било превърнато в дервишко теке.” („Пазарджик и Пазарджишко”, София, 1969 г., с. 96)

Вижда се, че тук по същество Ив. Батаклиев преразказва легендата, която Ст. Захариев е включил в своето „Описание на Татар-Пазарджишката кааза”. В интерес на истината обаче трябва да се отбележи, че в книгата си от 1969 г. Ив. Батаклиев не възпроизвежда буквално думите на Ст. Захариев, както прави това в първата си книга от 1923 г. Преразказът му от 1969 г. е и с някои допълнения. Но отново свързва главно с черногоровци легендата за защитата на крепостта на *Острия връх* през втората половина на XIV в.

Да видим сега какво се съдържа в забележката на Ст. Захариев и към описанието му на село Балдюво (Росен от 1934 г.)!

Въпросното описание той е поместил на с. 37 от книгата си. Забележката към това описание е 41-ва по ред и е на с. 78. Там се чете: „Над това село, на средния конически връх, както се пише по-горе, има развалена крепост *Гюргьово кале*, дето вън от стените му, на изток има една голяма дупка, сега напълнена до нейде с развалени

² Черногорово.

³ Главната буква при изписването на думата „Български” е на Ст. Захариев.

⁴ Главната буква при изписването на думата „Черногоровци” е на Ст. Захариев.

части, с които доказват, че това било някога вулкан, и в разстояние на три-четири години селяните слушали подземно ехтене като силен гръм. От тая дупка пътят е насипан с много ситни изгорели камъни и лава. Между тоя връх и другия по-нисък на запад, който се нарича *Сънлива могила*, в долината има един извор, при който се намира един изкусно изработен мраморен глобус (кълбо) до 100 оки тежък и от двете му страни са вдълбани по една ръка с отворени пръсти. От тая долина на северо-запад има шумлак, дето расте самодивската билка рессен (миризливо цвете с морав цвят). Там всяка пролет на Русаля идват много болни, та лежат по една нощ в росена и внимават да не заспят, за да чуят решението на самодивите за изцелението си, и още вярват, че самодивите на това место се събирали и играли хоро през нощта.”

Вижда се, че в забележката на Ст. Захариев към описанието му за Балдуво крепостта на *Острия връх* е само ориентир, в зависимост от който се определя местоположението на редица интересни обекти. Те обаче нямат отношение към легендата за войводата Георги и защитата на крепостта на *Острия връх*.

През 1851 г., когато повечето материали за книгата му били вече готови, Ст. Захариев пише: „Всяка година обикалях по няколко села, да изпитвам жителите за стари исторически предания...” („Географико-историко-статистическо описание на Татар-Пазарджишката кааза”, с. 3)

В книгата си „Пазарджик и Пазарджишко”, на с. 454 и 455, Ив. Батаклиев съобщава и друг несъмнено интересен факт: „Ст. Захариев добре познавал Балдуво, защото към средата на XIX в. временно притежавал един от чифлиците в селото.” Фактът, че Ст. Захариев е притежавал чифлик в село Балдуво, се съдържа в „Животопис на Стефан Захариев от град Татар-Пазарджик” (1900 г.), написан от неговия син Христо Захариев. (Стефан Захариев, „Документално наследство”, съставители: проф. д.и.н. Вера Бонева, д-р Йордан Желев, д-р Мария Литина-Дендрину, под ред. на чл. кор. д.и.н. Румяна Радкова, изд. „Фабер”, 2013 г.)

Съобщението на Хр. Захариев и Ив. Батаклиев за това, че Ст. Захариев е притежавал чифлик в Балдуво, определено е в подкрепа на тезата, че видният възрожденец е записал легендата такава, каквато я е чул в средата на XIX век в региона около *Овчите хълмове*. Освен това записаната от него легенда съдържа редица исторически обстоятелства, които трябва да се имат предвид.

Ст. Захариев съвсем категорично отбелязва, че допреди 70 години черногоровци отдавали почит на войводата Георги (в средата на XIX век това несъмнено все още е било предмет на спомени в Черногорово). Отбелязва и това, че в края на XVIII век със „силата на Каванозовци” (доказан исторически факт е, че този род управлява Татар-Пазарджик от 1657 до 1840 г.) гробът на войводата е „отнет” и превърнат в дервишко теке.

Във връзка с историята на село Мало Конаре (до 1934 г. Доганово Конаре) Ив. Батаклиев пояснява: „И Доганово⁵ е съществувало преди турското завоевание. Според Ст. Захариев, комуто в случая дали сведение черногоровци, било голямо българско село...” („Пазарджик и Пазарджишко”, с. 434)

В този случай Ив. Батаклиев преразказва предание, според което Конаре и Доганово са съществували още по времето на Българското средновековие. За това предание Ив. Батаклиев се е доверил на Ст. Захариев, а той от своя страна на жителите на Черногорово.

В средата на XIX в. Ст. Захариев би могъл да потърси информация и от селата, които са непосредствено около Доганово. Това са Конаре и Пищигово (Чифчикъс). Доверил се е обаче на „по-далечното” Черногорово и струва ми се, че това не е случайно. Определено е бил убеден в старинността на преданието, което са му

⁵ Както и Конаре.

разказали там – както при легендата за войводата Георги и защитата на крепостта на *Острия връх*.

В подкрепа на позицията, че Черногорово и Мало Конаре имат много стара история, при Ив. Батаклиев има и друг довод. При историко-географския си преглед (1969 г.) на село Пишигово, намиращо се между Мало Конаре и Черногорово, той уточнява, че „землището на Мало (Доганово) Конаре в далечното минало се е простирало на север чак до Алифаково и Черногорово”. („Пазарджик и Пазарджишко”, с. 440)

Тук трябва да се отбележи фактът, че напоследък се популяризира и друг вариант на легендата. „Събитията” се разказват в друг „исторически” контекст. В този друг вариант на легендата става дума за византийски император, чието име е Константин. Свален от власт от своя брат, той пребивавал известно време в крепостта на *Острия връх*. Нападайки го, неговите противници си послужили с хитрост. През нощта сложили върху рогата на овни запалени свещи и ги подгонили към крепостта. Мислейки, че това е многобройна войска, идваща срещу него, вече бившият император избягал, като оставил съкровище в галериите на крепостта. Легендата за този византийски император е намерила място в книгата на В. Божиков и Н. Янков „Тайните съкровища в България”, публикувана в Ловеч през 1994 г.

В книгата на Ст. Захариев от 1870 г. обаче, както и в книгите на Ив. Батаклиев от 1923 и от 1969 г., тази легенда я няма. Има друга и тя е за войводата Георги, на когото според тях черногоровци отдавали почит столетия наред!

Но да се върнем към крепостта на *Острия връх*!

В своя студия археологът доц. Сергей Горбатов е направил преглед на основните моменти в работата на няколко поколения учени върху историята на крепостта. Студията му е със заглавие „Градището Острия връх край Овчеполци, Пазарджишко” и е публикувана в „Сборник в памет на проф. Велизар Велков”, София, 2009 г., с. 386–413.

В началото на студията си С. Горбатов преразказва накратко легендата за войводата Георги и посочва, че трябва да я търсим на с. 75 и на с. 78 от Стефан-Захариевото „Описание на Татар-Пазарджишката кааза”.

На двете посочени от него страници от *Описанието* на Ст. Захариев наистина се споменава за крепостта. Легендата обаче е на с. 74, последния ред, и на с. 75. Това всъщност е забележката на Ст. Захариев към описанието му за село Черногорово. На с. 78 е поместена забележката му към описанието на Балдуво и в нея, както вече се вижда, няма нито дума за легендата.

С. Горбатов е прецизен обаче, когато отбелязва приносите на изследователите, работили върху историята на крепостта на *Острия връх* – Владимир и Карел Шкорпил, Константин Иречек, Петър Карапетров (Черновежд), Павел Делирадев, Иван Батаклиев, Димитър Цончев, Димитър Овчаров, Петер Соустал. Коректно и точно представя аргументите на Д. Цончев, за когото крепостта е от времето на Първата българска държава, като е просъществувала според него и през Късното средновековие (при разкопки в крепостта в края на 50-те години на XX в. той намира монета с образа на византийския император Йоан Цимисхи (969–976), т.е. монетата е от втората половина на X в.), на Д. Овчаров и на П. Соустал, за които тя е от ранновизантийската епоха (за това говори според тях наличието на руини от т. нар. протейхизма - допълнително изградена крепостна стена по протежение на $\frac{3}{4}$ от външната), и т.н.

С. Горбатов е прав и в твърдението си, че П. Карапетров (1845–1903) представя променен вариант на легендата, свързана с отбраната на крепостта при османотурското

нашествие. Той, разбира се, има предвид „променен” в сравнение с варианта, съобщен от Ст. Захариев. За С. Торбатов не подлежи на съмнение, че първият осведомител за крепостта на *Острия връх* и легендата, свързана с нея, е Ст. Захариев.

В какво точно се изразява промяната, направена от Петър Карапетров?

На с. 129 в книгата си „Материали за описание града Панагюрище и околните му села”, публикувана в Средец (София) през 1893 г., П. Карапетров категорично свързва легендата с жителите на село Ферезлий (Овчеполци): „Преди Освобождението повечето от жителите му бяха турци. На запад от това село има развалини от две сгради: както се вижда от основите им, едната е била твърдина, а другата храм, черкова. Селени-те приказват, че първата е била калето на някой си войвода, именуем Георги, който се бранил в него много време от турците. Най-после, за да превземат калето, тия последните сторили тая хитрост: една нощ запалили свещи по роговете на стадо овни и ги нагонили към крепостта. Като видял това нощно чудовище, войводата си помислил, че са „живи и здрави”, или някои „випире”, та излезъл из калето да бяга. Като щял вече да влезе в близката до крепостта обител, която той бил съградил на Св. Георги, турците го пристигнали и убиле. Другаре-те му погребле тялото в храма, ала като се научиле за това турците обрале манастира и храма, па ги изгориле. По тая причина селени-те от това и околните села всяка година на Гергйов-ден дохождат на поклонение, палят и лепят свещи върху останките на храма, за спомен на Георги войвода. Над това село се намира и могилата, наричаема *Куюн тепе (Овча могила или хълм)*, на която при полите има местност Росен, гдето на Русаля (Петдесетница) рано, рано, преди изгряване на слънцето, дохождат жителите на това и околните села да лежат и да се търкалят по тревата за здраве, а пък немощните, недъгавите и жени бездеткини още от вечерта дохождат, за да пренощуват на самото място.”

От текста на П. Карапетров се вижда, че той наистина възпроизвежда твърде променена легенда в сравнение с разказаната от Ст. Захариев. А обнародва книгата си двама и три години след тази на Ст. Захариев, добре я познава и на няколко места я цитира. На с. 4 в книгата си например пояснява, че при описанието на гр. Панагюрище се е ползвал и от книгата на Ст. Захариев. Ето защо е изключено да не е забелязал, че в своето „Географико-историко-статистическо описание на Татар-Пазарджишката кааза” Ст. Захариев не свързва легендата за войводата Георги и защитата на крепостта на *Острия връх* със село Ферезлий. В книгата му това село не е отбелязано. В случая Ст. Захариев се е съобразил с факта, че през 1870 г., когато е публикувал книгата си, то не е на територията на Татар-Пазарджишката кааза.

По-късно (през 1969 г.) Ив. Батаклиев отделя достатъчно внимание на въпроса за възникването на село Ферезлий: „След турското завоевание в *Овчехълмието* се настаняват турци, вероятно повечето юруци, които като овцевъди наричат хълмовете *Куюн тепе (Овчи хълмове)*. Според едно народно предание селото с име Ферезлий се намирало в м. *Юрта* и се обитавало едновременно от турци и българи. Поради скарване обаче жителите се разделят – българите дошли и образували днешното село Ферезлий, чиято местност била заета от големи гори и материалът за къщите бил сечен на самото място, а турците се преселили в Алифаково. А според друго народно предание селото в м. *Юрта* се разделило поради това, че българите отвлекли една туркиня, след което се заселили на днешното място на селото: това събитие станало преди сто и осемдесет – двеста години⁶.”

„Безспорно, продължава Ив. Батаклиев, тези народни предания се нуждаят от корекция. Според турския документ – регистър на едрите овцевъди, в 1576 г. във

⁶ Средата на XVIII в.

Ферезлий⁷ такива били 7 души турци, а в Алифаково такъв бил само един турчин, и то поставен в списъка на овцевъдите в Калагларе (село Левски), следователно от този документ се вижда, че в 1576 г. вероятно още не е имало българи и че тогава вече е съществувало Алифаково като турско село, а не след някакво скарване и раздяла между българи и турци във Ферезлий⁸. Освен това не знаем дали първото турско село е било в *Юрта* или северно от днешното село, гдето, както се споменава по-горе, се сочат турски гробища. Това може да се види при бъдещи разкопки в *Юрта*, които ще посочат възрастта на старото селище там. Във всеки случай може да се приеме, че в първоначалното чисто турско село на днешното място, с турско име Ферезлий, идват и българи от прогоненото българско население от Средногорието при турското нашествие и от други по-далечни краища.” („Пазарджик и Пазарджишко”, с. 537, 538)

Това са доводите на Ив. Батаклиев относно времето и мястото на възникването на село Ферезлий. Те категорично са в посока на тезата му, че въпросното село възниква като турско след османотурското завоевание през втората половина на XIV в. Столетия по-късно в село Ферезлий идват българи от различни части на българското етническо землище.

Твърденията на Ив. Батаклиев имат своите основания и са в подкрепа на това, че между приходните по-късно от други места българи в турското село Ферезлий и българите, за които би могло да се изрази предположение, че са били на същата територия по време на османотурското завоевание, не би могло да има непосредствена генеалогична връзка.

Руси Стойков в своя статия под заглавие „Българското население в Пазарджишко и Пловдивско през 1633 г.” във в. „Септемврийско знаме” от 26 октомври 1963 г. коментира османотурски документ от 1633 г. – кратък регистър на джизие, поголовен данък, плащан от всички немюсюлмани от 18 до 46-годишна възраст, жители на Пловдивския вилает, който е бил разделен на две кази: Филибе (Пловдив) и Татар Пазаръ. От селищата около *Овчите хълмове* в този документ са записани само Чернелюк (Черногорово) и Балдево (Росен) (НБКМ, Ориент. отдел, ф. 88, а.е. 50). Документът потвърждава, че дори през 1633 г. Ферезлий продължава да бъде турско село. Все още през първата половина на XVII в. в него няма немюсюлманско население (българи), което би могло да почита паметта на войводата Георги.

Самият Петър Карапетров твърди, че преди Освобождението (1878 г.) повечето от жителите на село Ферезлий били турци. В края на XIX век обаче легендата за войводата Георги и защитата на крепостта на *Острия връх* е била известна и там. (П. Карапетров, „Материали за описване града Панагюрище и околните му села”, Средец, 1893 г., с. 129)

Това според мен обаче е нещо друго. Движението на големи групи от хора, както и „движението на легенди” е нещо обичайно в историята. В литературната теория (легендата все пак е литературен вид) се говори за т.нар. „пътуващи сюжети”. В този смисъл легендата за войводата Георги от *Острия връх* не би трябвало да прави изключение. Фактът, че легендата има своето начало в Черногорово, не означава, че не е възможно по-късно тя да е била известна и във Ферезлий.

Трябва обаче категорично да се посочи, че един от най-значимите краеведи на Българското възрождане – Ст. Захариев, свързва легендата само с черногоровци.

Но гледната точка на П. Карапетров също има своите последователи. Най-известният сред тях е Павел Делирадев (1879–1957). В книгата си „Принос към

⁷ На мястото, където и днес съществува селото.

⁸ На мястото, където първоначално според народното предание е било селото.

историческата география на Тракия” (София, 1953 г., том II, с. 204) той по същество повтаря легендата на П. Карапетров, т.е. свързва я с жителите на село Ферезлий.

Определено смятам, че във връзка с позицията на П. Карапетров и П. Делирадев трябва да се отбележи и друг твърде важен момент. Духът на легендата при двамата е различен от духа на Стефан-Захариевата легенда. При П. Карапетров и П. Делирадев доминират страхът и суеверието на защитниците на крепостта. Няма ги величието и трагизма, които се съдържат в легендата на Ст. Захариев.

Именно и поради това според мен Ив. Батаклиев е приел като по-убедителна и по-достоверна легендата, разказана от Ст. Захариев. Вече бе посочено, че в две свои книги – в „Град Татар-Пазарджик” от 1923 г. и в „Пазарджик и Пазарджишко” от 1969 г. – той се позовава на тази легенда, а не на разказаната през 1893 г. от П. Карапетров и популяризирана по-късно, през 1953 г., от П. Делирадев.

Всички изследователи на крепостта на *Острия връх* след Ст. Захариев я локализират при село Овчеполци (до 1934 г. Ферезлий). От гледна точка на принципа „тук и сега” това е така. Руините на крепостта наистина са най-близо до днешното село Овчеполци. От гледна точка на конкретните исторически обстоятелства обаче, трябва да приемем позицията на Ст. Захариев.

Легендата, която той разказва, отразява събития, свързани с отбраната на крепостта при османотурското завоевание през втората половина на XIV в. Част от днешния Пазарджишки край (вкл. и региона на *Овчите хълмове*) е завладян от османските турци след 1364 г., когато превземат Пловдив, а другата част – след 1371 г., когато християнските войски на Вълкашин и Углеша са разбити при Черномен. При цар Иван Шишман (след 1371 г.) южната граница на България вече е минавала по билото на Средна гора. Тази историческа хронология съответства на обстоятелствата, които Ив. Батаклиев посочва по отношение на Черногорово.

Според него „за средновековни селища в землището на Черногорово разполагаме със следните паметници: черковищата *Св. Георги* на 1,5 км източно от днешното село и *Св. Илия (Текето)*⁹ на *Овчите хълмове* на границата с Овчеполци; оброчищата *Св. Тодор* при тракийската могила в западната част на Черногорово, което се нарича *Манастира*, а махалата на селото *Манастирска махала*, после споменатото по-горе оброчище *Св. Петка* на 1,5 км югоизточно от селото и *Св. Трифон* – северозападно от селото на около 500 м. Оброчището *Манастира* може би е било също черковище.” („Пазарджик и Пазарджишко”, с. 447, 448)

По-нататък Ив. Батаклиев пояснява, че „през Средните векове Черногорово вероятно е било най-голямото село в съседство с *Овчите хълмове* и във връзка с крепостта на средния най-конусообразен връх на тези хълмове, който връх днес спада в землището на село Овчеполци”. („Пазарджик и Пазарджишко”, с. 448)

В потвърждение на това е и османотурски документ от 1479 г. От селищата, които са в близост до *Острия връх*, Ив. Батаклиев открива само Черногорово в този документ. А посочената в него 1479 г. е твърде близо до времето на Българското средновековие.

Това дава основание на Ив. Батаклиев да приеме, че Черногорово е съществувало преди и по време на османотурското нашествие и е понесло неговите удари: „По време на завоеванието от турците, разбира се, средновековно Черногорово е пострадало. Вероятно останалите живи жители от всички махали са се събрали на едно място – на мястото на днешното село пак с име Черногорово по български и Черногор по турски изговор. След това в 1479 г. селото става тимар на някой си Мустафа, комуто трябвало да плаща известна сума пари като данък. (вж. Руси Стойков, 1962 г.) По

⁹ Тук всъщност според легендата е гробът на войводата Георги.

същото време две къщи българи в селото са били доганджии.” (вж. Б. Цветкова и В. П. Мутафчиева, 1964 г., с. 161) („Пазарджик и Пазарджишко”, с. 448)

„Ясно е, посочва Ив. Батаклиев, че в началото на турското робство Черногорово се оформя на днешното си място с по-раншното си българско име Черногорово, защото турското му население е било по-малко и не е могло да наложи свое турско име.” („Пазарджик и Пазарджишко”, с. 448)

Аргументите на Ив. Батаклиев, взети в своята цялост, съвсем категорично потвърждават позицията на Ст. Захариев, че гробът на войводата Георги се е намирал на половин час разстояние на север от Черногорово! В географски, но преди всичко в конкретноисторически смисъл!

Всичко, казано дотук, предполага следното обобщение:

1. Ст. Захариев е пребивавал многократно в региона на *Овчите хълмове*. След 1840 г. той е владишки наместник на Пловдивския митрополит в Пазарджик и при пътуванията си в Пазарджишко целенасочено събира материали по история и география на областта. По същото време е собственик на чифлик в Балдюво (Росен). Тези факти са в подкрепа на това, че добре е познавал селищата в близост до *Острия връх* и е имал възможността да запише легендата непосредствено от нейните творци и носители. За него това са били черногоровци.

2. През 1923 г. Ив. Батаклиев е приел легендата в Стефан-Захариевия вариант (от 1870 г.). Известна му е била позицията на П. Карапетров, който през 1893 г. свързва легендата с жителите на Ферезлий (Овчеполци). Вероятно и поради това Ив. Батаклиев отделя изключително внимание на въпроса за началото на Ферезлий. За него не подлежи на съмнение, че османотурският регистър от 1576 г. опровергава народните предания за възникването на това село. Според този регистър през 1576 г. Ферезлий е турско село. Според османотурския регистър от 1633 г. това положение се запазва. Българи от Средногорието и от по-далечни краища идват в него след тази година. Така че българите, дошли след 1633 г. на територията на днешното село Овчеполци (Ферезлий до 1934 г.), не биха могли да бъдат непосредствени потомци на предполагаемо местно българско население преди и по време на османотурското завоевание.

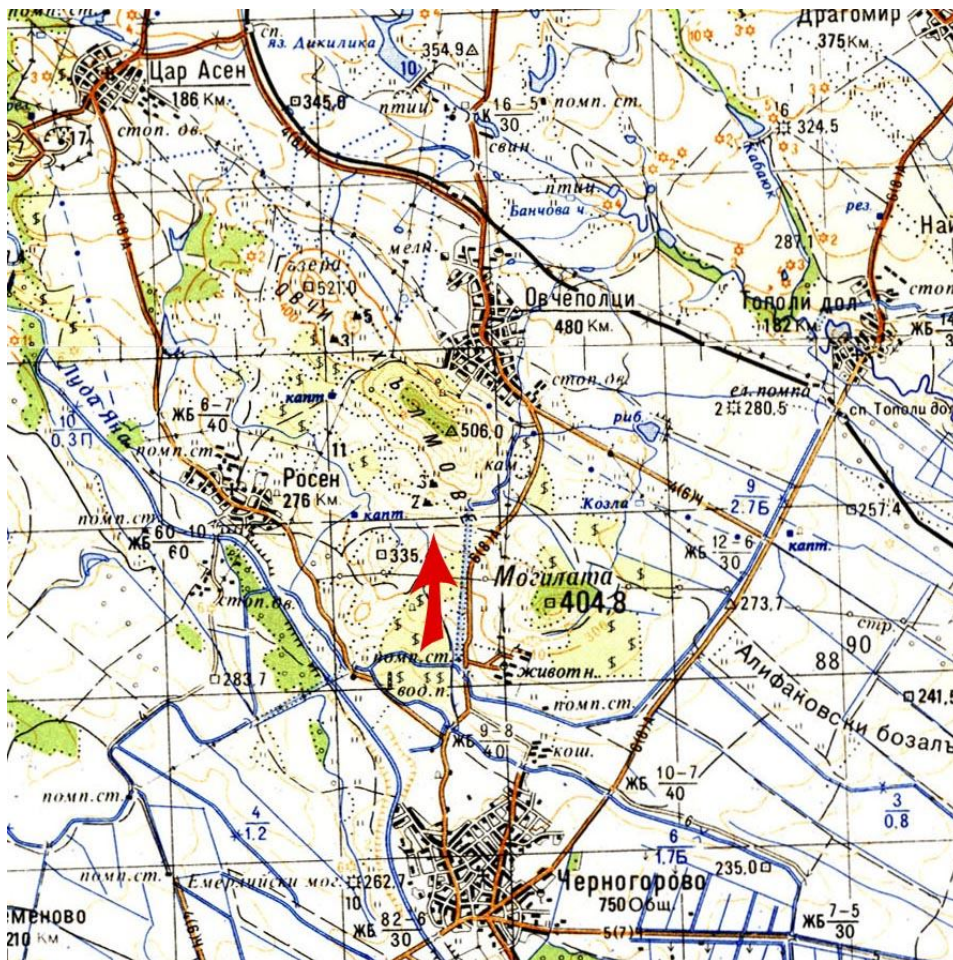
Легендата обаче, макар и променена, е била известна в края на XIX в. и на жителите на Ферезлий – П. Карапетров го съобщава в своя книга. В това няма нищо необичайно. Жителите на съседни селища винаги са общували и обменяли материални и духовни ценности. Черногорово, намиращо се на юг от *Коюн тепе*, и Ферезлий (Овчеполци), намиращо се на север от *Коюн тепе*, отстоят само на 7 км помежду си.

3. За нито едно от селищата в близост до *Острия връх* няма писмено свидетелство, че е съществувало по време на Българското средновековие. Единственото от тези селища, което Ив. Батаклиев открива в документ от 1479 г., т.е. във време, което е твърде близо до времето на османотурското завоевание и съпротивата срещу него през втората половина на XIV век, е Черногорово. При това с българско име. Според проф. Хр. Гандев („Българската народност през XV век”, София, 1972 г., с. 307, 308) става дума за османотурски регистър на доганджиите (соколарите) в Северна Тракия от 1477 г. От 1479 г. до 1484 г. в този регистър са правени промени от централната фискална (данъчна) служба.

4. Още в първата си книга „Град Татар-Пазарджик”, публикувана през 1923 г., Ив. Батаклиев цитира по Ст. Захариев легендата за войводата Георги и защитата на крепостта на *Острия връх*.

Година преди това, през 1922 г., проф. Александър Балабанов (1879–1955) определя Захарий Стоянов (1850–1889) като „един класик на българската проза“. Сравнява го с древногръцкия историк Тукидид, давайки израз на възхищението си от неговите „Записки по българските въстания“, в които Захарий Стоянов казва нещо особено важно по адрес на Стефан-Захариевото *Описание*: „Разгледаха се най-напред статистиките на всяко село отделно¹⁰, които се вписваха в нарочно определена книга. В този случай най-много ни спомогна безсмъртното съчинение на Ст. Захариев от Т. Пазарджик „Описание на Татар-Пазарджишката кааза.“ („Записки по българските въстания“, София, 2003 г., книга първа, том I, гл. VI, с. 451)

Захарий Стоянов („Летописецът“) определя творбата на Ст. Захариев като „безсмъртно съчинение“. Ив. Батаклиев е имал същото отношение към книгата на Ст. Захариев. Отнася с подобаващ респект към написаното в нея. И приема легендата за войводата Георги и защитата на крепостта на *Острия връх* така, както я намира там.

Топографска карта на селищата в региона на *Овчите хълмове*. Стрелката посочва мястото, където според записаната от Ст. Захариев легенда, е гробът на войводата Георги – половин час на север от село Черногурово. Град Пазарджик се намира на 12 км на югозапад от село Черногурово.

¹⁰ При подготовката на Априлското въстание.

